

NIECHŹE (543) pt

niechże (279), **niechajże** (255), **niechaz** (7), **niechajż** (2); *niechże* *LibLeg*, *RejŁas* (2), *RejRozm*, *LeszczRzecz*, *Mącz*, *HistLan*, *KuczbKat* (7), *KochMon*, *RejPosWstaw* (6), *MycPrz*, *BudNT*, *SkarJedn* (4), *SkarŻyw* (7), *KlonŻal* (3), *KochSz*, *WerGośc*, *WisznTr* (4), *GostGospSieb*, *GrochKal*, *Phil*, *OrzJan*, *JanNKarGórn*, *ZapMaz*, *PowodPr* (2), *SkarKaz* (14), *GosłCast* (4), *PaxLiz* (2), *SkarKazSej* (2), *KlonFlis*, *SkorWiszn*, *RybWit*, *ZbylPrzyg*; *niechajże* *OpecŻyw*, *ForCnR*, *FalZioł* (2), *RejPs*, *SeklWyzn*, *MurzHist*, *MurzNT*, *KromRozm III*, *Diar*, *GliczKsiąż* (5), *GroicPorz*, *LeovPrzep* (2), *LeovPrzepSamb*, *GórnDworz* (13), *RejPosWiecz*² (8), *WujJudConf*, *HistHel*, *Strum* (5), *BiałKaz*, *NiemObr* (26), *ReszPrz*, *BielSen*, *KochAp*, *SarnStat*, *CiekPotr*, *CzahTr* (4), *KlonWor* (2), *PudłDydo*; *niechże* : *niechajże* : *niechaz* : *niechajż* *RejJóz* (2:1:-:2), *RejKup* (1:1), *HistAl* (1:1), *LubPs* (23:1), *KrowObr* (1:5), *RejWiz* (4:4), *Leop* (16:2:6), *OrzList* (1:2), *RejFig* (1:1), *RejZwierz* (7:2), *BibRadz* (7:40), *OrzRozm* (1:6), *BielKron* (-:5:1), *GrzegRóżn* (1:7), *OrzQuin* (4:6), *SarnUzn* (2:2), *SienLek* (3:2), *RejAp* (1:1), *GrzepGeom* (2:2), *RejPos* (1:10), *GrzegŚm* (1:1), *RejZwierz* (19:5), *BudBib* (5:1), *CzechRozm* (7:2), *PaprPan* (6:1), *ModrzBaz* (7:6), *KochOdpr* (1:2), *Oczko* (2:2), *KochPs* (4:7), *MWilkhHist* (2:1), *CzechEp* (19:1), *BielSjem* (2:2), *PudłFr* (1:1), *ArtKanc* (5:1), *PaprUp* (1:2), *ActReg* (1:1), *LatHar* (13:16), *WujNT* (25:13), *SiebRozmyśl* (2:3).

W pisowni łącznej (525), *w rozłącznej* (18).

Oba e jasne; *w niechaz a pochylone*; -ajże (243), -ajże (1); -ajże : -ajże *KrowObr* (4:1).

Sł stp, *Cn brak*, *Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

Partykuła życząca; *w połączeniu z trzecią (rzadziej z pierwszą) osobą czasu teraźniejszego lub przyszłego tworzy formy trybu rozkazującego w różnych jego funkcjach (np. prośby, życzenia, rady, pragnienia itp.); (w tekstach będących przekładami z łaciny „niechże” + czasownik odpowiada łacińskiej formie coniunctivus lub – rzadziej – futurum) [w tym z: 1 sg (17), 1 pl (6)] (543) : OpecŻyw 143; ForCnR D2; FalZioł I 62a; LibLeg 10/59v; RejŁas w. 76; RejPs 31v; SeklWyzn f3; Niechajż mnie nicz nie vnofi czo cznocie przyflufzy RejJóz F2v, B; RejRozm 399; RejKup n7v, cc5; HistAl Ev, F6; MurzHist N4; MurzNT 198v; KromRozm III I4v; Diar 45; GliczKsiąż D, D5v, K2v, L7v, P3v; Gdyż fie tobye podoba ná wlfem żywot ćichy/ Nyechże nye máżę rąk fwyh rozlicznemi grzechy. LubPs I4v, B5, E2, E3v [2 r.], H2v, H4v (20); GroicPorz pp2; Iefli kto mowi/ niechajże mowi iako wyrok Boży. KrowObr 20, 70v, 81, 132v, 191v, 236; A coś pocżćiwie nábył niechay thu zoftánie/ A co komu należy niechże przydzye ná nie. RejWiz 105v, A2v, 51v, 165, 183v, 187v, 191; Dobrá iefł mowá Páńfka/ kthorás mowił: Niechaz będzie pokoy y prawda zá dni moich. Leop 4.Reg 20/19, Lev 24/14, 2.Reg 19/38, 3.Reg 18/23 [2 r.], 22/17, 2.Par 14/11 (23); Niechże tedy W. M. przy fwoim Medyatorze zoftánie/ my przy fwoim zoftánie dafiBog prawdziwym OrzList h, iv; LeszczRzecz A3v; RejFig Ee4; Co mu fie nie podoba/ niechajże pogáni/ A powoli niech mowi/ potym o to z námi. RejZwierz 60; Gdy chędogo ná ftole/ chędogo w komorze/ Wnet przypadnie dobra myfl/ niechże ią czárt orze. RejZwierz 135, kt, 45v, 84v, 106, 107, 141; Drudzy wykłádáią á mamli zginąć niechajże zginę. BibRadz I 271b marg, Gen 1/26, 16/5, 43/9, 14 [2 r.], 47/6 (38); Niechajże tedy Krol náfz y bierze y dáie/ dzielnym j fzczodroblwym Krolem w Polfzce będzie OrzRozm O, C2v, N3, O2v, V2v, V3; Kthora fie mnie będzie podobála álbo me^{mv} fynowi tę poymie/ niechaz ony*

mnie tego áni memu fynowi nie rofkázuią. *BielKron* 319v, 255, [332²], 459v, 463v [2 r.]; *GrzegRóżn* Bv [2 r.], B2v [2 r.], C4, Gv, H4v, O2v; Valeant qui inter nos dissidium volunt, Niechże fie wiozą precz którzy miedzi námi roftyrk czynią. *Mącz* 474a; *OrzQuin* G3, I4v, K, Pv, Q (9); *SarnUzn* Ev, F3, [G2], H2v; *SienLek* 118v, 141v, 142, 176v, 189; *LeovPrzep* E2v; *LeovPrzepSamb* b3v; *RejAp* 192 [2 r.]; Niechayże thedy cí ftárcy/ thámtych fwoich nie chwałą ftąd/ iż nieumieiac zle czynić/ nie czynili *GórnDworz* Iv, B5v, E3 [2 r.], E7, G6, G6v (13); *GrzepGeom* E, E2, E3, G2v; *RejPos* A2v, 60, 88, 109v, 161v (8); *RejPosWiecz*² 91, 94v [2 r.], 95 [5 r.]; *GrzegŚm* 49; Niechże mię tedy kto chce iák raczy fzácuie/ Wízák wiem iż ludzki ięzyk mędrzym nie borguie. *HistLan* F6; Fráfuie sie kto miedzy wámi? niechże sie modli. *KuczKat* 405, 150, 170, 210, 405, 410 [2 r.]; Kto tu wchodzi tymi drzwiami. Niechże będzie wiernie z námi. *RejZwierc* 236v, A2v [2 r.], 5, 5v [2 r.], 12, 15v (20); *KochMon* 22; *WujJudConf* 90v; *RejPosWstaw* 42 [2 r.], [110³]v, [143²]v, [143⁴]v; *BudBib* b3, b4v, 4.Reg 9/15, *Tob* 10/14; *HistHel* B4v; Niechże będziemy Pánie w twej obronie/ gdyż wzyftko w tobie mámy fwe vfánie/ że sam oddálifz wfze nieprzyaációły *MycPrz* I [A3]; *Strum* Fv [2 r.], G, N4, P2; *BiałKaz* D3; *BudNT przedm* c5v; Iefli kto chce zá mną íść/ niechże záprzy lámego liebie/ á niefie krzyż fwoy/ náfláduie mię. *CzechRozm* 225v, 40v [2 r.], 102, 187v, 229v, 236; *PapPrPan* A4, D4v, Aa2, Cc3v; *ModrzBaz* 3, 10, 10v, 23, 40 (12); *SkarJedn* 21, 100, 188, 399; *KochOdpr* C, C2, C4; *Oczko* 20v, 21, 26v, 31; Niechże im téz ich pokarm kością w gárdle ftanie *KochPs* 101, 30, 36, 164 [2 r.], 165 [2 r.], 168 [2 r.], 188, 189; y mowil Iozue: zfráfowałeś nas/ niechże cię telz dziś Bog zfráfuie. *SkarŻyw* 502, 51, 92, 207, 242, 567, 589; *MWilkHist* F4v, G, I; *CzechEp* 52, 65, 107, 116, 126 (13); Niechayże tu flucháią kátolicy/ iákimi my tytuły/ páná Chriřtuřá raczy my *NiemObr* 108, 22, 36, 54, 56, 59 (26); *KlonŻal* D2v [3 r.]; *KochSz* C3v; *ReszPrz* 53; *WerGořc* 220; *WisznTr* 2, 19, 21; *BielSen* 19; Niechże Exequucya wfzech tych rzeczy będzie *BielSjem* 28, 11, 21, 23; *PudłFr* 22, 67; *ArtKanc* P8v, Q10, R18; *PapPrUp* D3v, K, K2v; *ActReg* 76, 109; *GostGospSieb* +4v; *Phil* I3; *KochAp* 11; *OrzJan* 57; Ieftemcí ia pielgrzymem ná źiemí/ niechże mi táyne nie będą twoie przykazania. *LatHar* 91, 22, 41, 57, 104, 126 (21); iż iefliby kto niechćiał robić/ niechże tez nie ie. *WujNT 2.Thess* 3/10, *Matth* 5/38[37], s. 184, 204, 249, 256 (38); *JanNKarGórn* G3v; *SarnStat* 897; *SiebRozmyřl* B, Bv, C4v, Ev, L2; *ZapMaz II G* 97/89v; *PowodPr* 41, 85; Niechże mi ímákuią potráwy twoie/ niechże ie flodko w zębách fercá mego rořcieram. *SkarKaz* 161b, 43b, 82a, 123a, 160a, 161b (15); *CzahTr* G4, K, Kv; *GostCast* 10, 11; Niechże cię Pan Bóg chowa/ ná dálekie látá *PaxLiz* D3v, C2; Zła rzecz gdy wiele rofkázuią: niechże krol ieden będzie. *SkarKazSej* 690b, 664b; *KlonFlis* B3; *SkorWinsz* A2v; *KlonWor* 12, 82; Zořtáwil mi Eneas/ y řmierć przyczyne/ Y miecz: niechayże Dydo/ iá iuż przez to flynę. *PudłDydo* [B5]v; *RybWit* A3; Ná tym y onym řwiećie o to bárzo grozi: Niechże fię táki zbytek wfęcey nie rozwozi. *ZbylPrzyg* B4v.

Z elipsą formy osobowej czasownika (1): Bo iefliże wam Krolom wolno wzyftko czynić/ Niechże chocia y z dálelá [!]/ wfzdy was wolno winić. *RejZwierz* 16.

Frazy: »niechże będzie błogofławiony« (1): Niechże tez będą błogofławieni wielce fláchetni rodzi y twoi/ Ioáchim y Anná *LatHar* 465.

»niechże będzie błogofławione(-y), chwalebne, pochwalon, wielbione imię pańskie, Bog *itp.*« = *benedictus Deus PolAnt, Vulg; magnificetur nomen tuum Vulg* [szyk zmienny] (4:1:1:1): [Pan] Nyechże

będzie pochwalon za ty łalki fwoye/ Iż tak weźrzał łalkawy na wołánye moye *LubPs* P4; *Leop* 1.*Par* 17/24; *BibRadz Ps* 67/36; Niechże będzie błogolawiony Bog prawdy na wieki. *BudBib* 3.*Esdr* 4/40, *Tob* 11/14[18]; niechże chwalebno będzie imię Pánfkie. *CzechRozm* 229v; *LatHar* 400.

»niechże będzie chwała, cześć« [*w tym: -ć lub tobie = Bogu* (3), *pańska* (1); *cześć i chwała* (2)] [*szyk zmienny*] (4:2): *RejJóz* A5; Niechże święta chwała Pánfka na wieki wiekow będzie *LubPs* X6; *RejPosWstaw* 22v; Niechżeć zawnždy chwałá będzie/ Od twego stworzenia wżędzie *WisznTr* 29.

»niechże dosyc będzie« [*sygnał zakończenia tematu*] (1): Niechże o tey części dofyć będzie na ten czas ty czytając obaczyfz więcej w piśmie świętym. *GrzegŚm* 17.

»niechże będzie Pan (Bog) [*z kim*]« = *sit Dominus PolAnt* [*szyk zmienny*] (3): *BibRadz Ex* 10/10, 3.*Reg* 8/57; niechże Pan BOG będzie z námi y ze wżemi wiernymi. *CzechRozm* 145.

»niechże tak będzie, stanie się« [*wyraża ustęstwo, zgodę*] (1:1): Niech że fię tak łtanie [*Fiat, fiat*]. *BibRadz Iudith* 13/26; Niechayze iuz tak będzie *CiekPotr* 86.

»niechże cię [= *Boga*] błogosławiá, chwalemy, wysławiają; niechżeć [= *Bogu*] cześć i chwałę dają« (1:1;1;1): Nychżeć yuz fwyęci z wefelem cześć y chwałę dáya *LubPs* H; Niechayze cię wyławiaia wżytki twe łprawy [*benedicant te omnia opera tua*] áz na wieki. *BibRadz Tob* 3/13[14]; Niechże cię fwymi głofy/ chwalemy tu przez wżyftkie czáfy *ArtKanc* E7; HEY niechayze cię błogosławiá/ o namilóściwfy IEzu/ wżyscy niebiefcy twoi Anyołowie *LatHar* 229.

»niechże błogosławi [*komu*] Pan (Bog)« = *benedicat Dominus PolAnt* [*szyk zmienny*] (5): *BibRadz Ps* 133/3; Niechże y tobie PAN błogosławi z Syonu: ktory stworzył niebo y ziemię. *LatHar* 62, 68 [2 r.], 105.

»niechże czynią, co raczą« (1): Niechże czynią co raczą: niech prześláduią z Izmáelem Izááká *CzechEp* 41.

»niechże się [*z kim*] dzieje wola [*boża*], według słow twoich [= *bożych*]; niechże twoja [= *boża*] wola będzie (wypełniona)« [*szyk zmienny*] (2:1;2): Othom ia ieft łlužebnicá Páná moiego/ niechayze fie zemną dzyeie według łłow twoich. *RejPos* 270, 273; *CzechEp* 319; niechże twoiá wola/ będzie po wżem świecie wypełnioná. *ArtKanc* P8; Pan niech mną rządzi/ [...] Niechże fie zemną iego wola dzieie. *GrochKal* 6.

»niechajze odpoczywa w pokoju« [*o umarłym*] (1): Niechayze odpoczywa w pokoju. *LatHar* 657.

»niechże się (tak) (z)stanie« [*wyraża życzenie, prośbę; w tym: komu* (2), *z kim* (1)] = *fiat PolAnt* (5): Niechay że fie iuz zemną czo czas przynioł łtanie Aia tobie poruczám łtołocz łwoię panie *RejJóz* F7v; *BibRadz I* 316a *marg*, *Eccli* 50/31; O niewiáto wielka ieft wiárá twoiá/ niechayzeć fie tak łtanie iáko chcefz etc. *RejPos* 73; Niechże się też tak nam łtanie/ prošim cię náfz miły Pánie *ArtKanc* O15v.

a. *W konstrukcjach bezspójnikowych, odpowiadających zdaniom podrzędnie złożonym* (22) :

α. *W zdaniu przywołonym [w tym ze zdaniem podrzędnym zbudowanym według schematu: zaimek względny + forma osobowa czasownika „chcieć” (7); w antepozycji (7), w postpozycji (1)]* (8) : *OrzList* h3; *LeovPrzep* Kv; Niechayze thu kto chce wywráca łobie iáko chce/ nam nielza iedno przy łczyrej prawdzie piłmá świętego przełtawáć. *RejZwierc* 10.

Połączenia: »niechajże ... ale« (1): Niechajże tedy będą ważne ile chcą bogactwá/ zacność rodu/ dużość ciáń/ y możność: ále gdzie przydzie z cnotą ná łztych/ wżytko to ma byc [!] zá nic. *ModrzBaz* 136v.

»niechże ... przedsię« (2): Niechże ná to co chce X. K. mowi/ przedsię iuż nam nigdy fundámentu tego od Bogá łámego założonego/ nie wydrze *CzechEp* 318, 269.

Frazy: »niechże się co chce dzieje« (1): Choc bych łie też zanorzył wżdy kiedy wypłynę Niech że łię czo chce dzieie ia przy cznocie łtoię *RejJóz* F7v.

»niechajże co chce [z kim] się stanie« = *choćby się cokolwiek stało* (1): Vmilknićiefz przedemną á ia niechay mowie/ niechayże iuż co chce ze mną łię łtanie [*et transeat super me quicquid voluerit transire*]. *BibRadz Iob* 13/13.

β. *W zdaniu warunkowym [w antepozycji]* (14) : Wezmi dziegiel korzenie/ warz ie łkraiawży w czárnem piwie/ niechayże on człowiek truty po ranu y na nocz pije dobri trunek ciepło onego piwa/ winidzie z niego wżytka trucizna vriną. *FalZioł* V 74v; Niech że Cię samego za hetmana mamy! Tak ci wygramy. *RejŁas w.* 71; *PaprPan* S3v.

Połączenia: »niechże ... a« (3): W czym iellí łię X. K. z tych łłow obaczyć nie może/ niechże łobie Ambrożego ná to mieyfce przeczyta: á vyrzy ty łłowá iego. *CzechEp* 290, 291, 302.

»niechże jedno« (7): *RejWiz* 47v; *OrzRozm* I3v; Niechayże iedno ten Dawid Polłki/ ná thé nie obrzázánego łercá/ y nie obrzázanych warg Goliáty/ z káléty łwéy Królewłkiéy/ tych kámieni dobędzie/ łátwie I.K.M. y to Kácérłtwo potłucze *OrzQuin* O; Tákże y człowiecze przyrodzenie być było natęplze/ niechżeć łie iedno ćwiczeniem pociągnie/ vyrzyłz żeć łie y ná práwą łtronę obráćć będzie. *RejZwierc* 112v, 55; *PaprPan* I2, Ov.

»niechże ... wnet« (1): Niechże lichy prościnká/ łwą prawdę vdáie/ A bogáty łwé fałżé/ wnet prawdá zá íáie. *GosłCast* 70.

b. *Zastępuje spójnik typu „aby, iżby”;* *w zdaniu skutkowym, też z odcieniem celu [w postpozycji]* (3) : A poday mi w vpádku mym możną rękę twoyę/ Nychże też yuż s łiebye złożę kyedy łprołność łwoyę. *LubPs* G; *RejFig* Bb6v; Otóz iá obie ręce dawam pánu mému/ Dawam: niechże mię karze/ wżzák to wolno iemu. *GosłCast* 20.

Cf NIECH, 2. NIECHAĆ, [NIECHAJŚCI], NIECHAJŻEBY, NIECHAJŻEĆ, NIECHBY